

UNIVERZITET SINGIDUNUM

POSLOVNI FAKULTET

Uparavljanje kreditnim rizicima u poslovanju banke

- Diplomski rad -

Mentor:

Doc.dr Lidija Barjaktarović

Student:

Milica Radović

Indeks II – 22/07

Beograd, 2010.

Upravljanje kreditnim rizikom u poslovanju banke

- Sažetak -

U ovom diplomskom radu cilj je da se objasni način, organizacija i metode upravljanja rizicima u bankama, s posebnim osvrtom na kreditne rizike. Najpre ću definisati pojam bankarskog rizika, zatim ću ukratko prikazati sve bankarske rizike, njihov značaj i mogućnost njihovog minimiranja. Posebno će biti obrađeni kreditni rizici, obzirom da su najvažniji rizici, kako u bankarstvu, tako i u trgovinskim preduzećima, a i da su predmet ovog diplomskog rada.

Ključne reči: Rizik, kreditni rizik, kamatni rizik, valutni rizik, rizik izloženosti banke, rizik ulaganja banke, rizik zemlje, operativni rizik.

Sammary

In this graduate work the aim is to explain the ways, organization and methods of risk management in banks, with special attention to credit risk. I will first define the notion of banking risks, then I will briefly present all banking risks, their importance and possibility of their minimizing. Special attention will be processed credit risks, given that the most important risks, both in banking and in commercial enterprises, and that the subject of this thesis.

Key words: risk, credit risk, interest rate risk, currency risk, the risk exposure of banks, investment banks risk, country risk, operational risk.

Sadržaj:

1	Uvodna razmatranja	4
2	Pojam rizika u bankarstvu	6
3	Vrste rizika u bankarstvu	9
3.1	Rizik likvidnosti	11
3.2	Tržišni rizici	12
3.2.1	Devizni rizik	13
3.2.2	Kamatni rizik	14
3.3	Rizici izloženosti banke	14
3.4	Rizici ulaganja banke	15
3.5	Rizici koji se odnose na zemlju	16
3.6	Operativni rizici	16
4	Pojam, vrste i značaj kreditnih rizika	19
4.1	Rizik neispunjenja obaveza	21
4.2	Rizik izloženosti	23
4.3	Rizik pokrića	24
5	Faktori kreditnog rizika	24
6	Upravljanje rizicima u poslovanju banke	26
6.1	Upravljanje kreditnim rizikom	28
6.2	Merenje kreditnog rizika	31
6.2.1	Standardizovani pristup	32
6.2.2	Pristup zasnovan na internom merenju	33
6.3	Organi za upravljanje kreditnim rizikom	34
7	Primer odobrenja kreditnog zahteva firme „Metro Cash & Carry“ d.o.o. Beograd kod Red Banke	35
8	Zaključak	43
9	Literatura:	44

1 Uvodna razmatranja

U savremenim uslovima, pogotovo u uslovima globalnog poslovanja bankarstva prisutni su brojni rizici koji dovode u pitanje pojedinačne bankarske poslove, naplatu ili u karjnjem slučaju promenu koja utiče na povećanje neizvesnosti ishoda transakcije, i u celini povećavaju neizvesnost ostvarivanja prihoda banke. Ostvarenje profitabilnosti u uslovima povećane konkurencije kao i rasta rizika postaje izazov za savremeni bankarski menadžment. Sa razvojem investicionog bankarstva i sa procesom globalizacije finansijskog sistema, odnosno globalnim poslovanjem banaka, došlo je i do dodatnog uvećanja rizika sa kojim se banke suočavaju u svom poslovanju. Svetska ekonomska kriza koja je eksalirala tokom 2008. godine samo potvrđuje ovu tezu. S toga se u novim uslovima postavljaju složeni zadaci pred bankarske menadžere posebno na planu kreiranja operativnog koncepta kratkoročne poslovne politike, s ciljem da se obezbedi kontrola ukupnih rizika.

Globalizacija i nestabilnost finansijskog tržišta, kao i sve veća konkurencija među bankama, zahteva od banaka uvođenje inovacija u njihovom poslovanju, kao i u upravljanju rizicima. Sadašnje vreme zahteva novu poslovnu filozofiju i novi pristup rešavanju poslovnih problema u bankama, kao i procenu poslovnih rizika, pre samog ulaska u pojedine poslovne finansijske poduhvate. Banka u savremenim uslovima posluje u okruženju drugih banaka, klijenata i ekonomije u celini, a sve to unosi elemente rizika u bankarsko poslovanje. Rizici sa kojima se banka suočava su neizbežni i moraju biti procenjeni, kontrolisani i finansijski neutralisani kako ne bi ugrozili celinu poslovanja banke. Ne postavlja se pitanje kako izbeći rizike, već kako upravljati rizicima, sa osnovnim ciljem minimiziranja njihovog uticaja na poslovanje.

Rizici u poslovanju banaka su karakteristika svakog bankarskog posla, tako da ni neutralni bankarski poslovi nisu bez rizika, a osvajanjem novih instrumenata, novih tehnika i strategija, finansijskog inženjeringa, novih bankarskih proizvoda, a naročito finansijskih derivata, lista rizika se neprestano širi. Za bankare i zajmodavce uopšte, neizvesnost raste sa promenama u kamatnim stopama, promenama depozita i sa nesposobnošću dužnika da vrati kredit, ali i pod dejstvom takvih faktora kao što su deregulacija, te moralni hazard, kao i ulaskom banaka u poslove koji ranije nisu bili tradicionalno bankarski. Pri svemu tome, globalizacija bankarskog poslovanja i trendovi mega spajanja velikih banaka, teraju menadžment banke da identifikuju najvažnije rizike. To se odnosi, pre svega, na sistemske rizike, i posebno na rizike koji proizilaze iz zaostajanja bankarskog menadžmenta u praćenju poslovanja na nepoznatim, geografski udaljenim prostorima i tržištima i da prati poslovanje sa nepoznatim instrumentima i tehnikama.

U najširem smislu reči poslovni rizici se definišu kao neizvesnost ili nesigurnost ostvarenja očekivanog ishoda određene poslovno – finansijske aktivnosti. Ovako shvaćen rizik ima štetne posledice, pa otuda ekonomski i finansijski racionalni učesnici u poslovnim i finansijskim transakcijama ispoljavaju uvek averziju prema riziku i teže njegovom eliminisanju ili bar minimiziranju.

S tim u vezi specifičnosti banaka i bankarskih poslova ukazuju na činjenicu da je bankarstvo visoko rizična delatnost, budući da je rizik veoma izražena kategorija u poslovnim aktivnostima savremenih banaka. Imajući u vidu da su banke finansijske institucije koje posluju na načelima likvidnosti, rentabilnosti i sigurnosti finansijskih plasmana, proizilazi da je karakter njihovog poslovanja veoma rizičan.

Po pravilu, svaka neizvesnost i neplanirano i iznenadno dešavanje u pojedinim poslovnim aktivnostima banke može se definisati kao rizik. Međutim, imajući u vidu činjenicu da banke posluju specifičnom robom (novcem), samo definisanje rizika u bankarstvu iziskuje nešto uži pristup. Otuda, za bankarski rizik bi se moglo reći da on predstavlja verovatnoću gubitka (smanjenja dobiti) nastalog kao rezultat dejstva neizvesnih događaja u poslovanju banke.¹

¹ Grupa autora: „Poslovne finansije“, redaktor: Milorad Ivanišević, Cit.delo, str. 133

2 Pojam rizika u bankarstvu

Upravljanje rizicima kao naučna disciplina je relativno nova i njen nastanak je bio uslovljen ekonomskim krizama u svetu i globalizacijom svetskog tržišta. Ono obuhvata identifikaciju, merenje, praćenje i kontrolisanje rizika. Kada je reč o bankarstvu, banka, kao preduzeće sa specifičnom finansijskom strukturom, izložena je isto tako specifičnim rizicima, kojima treba upravljati na adekvatan način, tako što će se prvo izvršiti identifikacija različitih oblika rizika, zatim merenje rizika pomoću kvantitativnih metoda i definisanje postupka kojim će se upravljati tim rizicima.

Rizici, kao mogućnost apsolutnog ili relativnog gubitka, u odnosu na očekivanja u poslovanju banaka su karakteristika svakog bankarskog posla, a osvajanjem novih instrumenata, tehnika i strategija, novih bankarskih proizvoda, a naročito finansijskih derivata, lista rizika se neprestano širi. Neizvesnost raste sa promenama u kamatnim stopama, promenama depozita i sa nesposobnošću držnika da vrati kredit, ali i pod dejstvom faktora kao što su deregulacija, moralni hazard, kao i ulaskom banaka u poslove koji ranije nisu bili tradicionalno bankarski.

U literaturi postoje različite definicije rizika kojima su izložene banke u svom poslovanju. Među definicijama se ubrajaju sledeće:²

1. Verovatnoća gubitka ili izloženost gubitku,
2. Mogućnost ili šanse za nastanak gubitka,
3. Opasnost koja može prouzrokovati gubitak,
4. Opasni poduhvat ili uslovi koji povećavaju verovatnoću učestalosti ili ozbiljnosti od gubitka,
5. Mogućnosti da stvarni gubici odstupaju od očekivanih,
6. Neizvesnost u odnosu na gubitak.

² Risk Management Glossary- Risk and Insurance Management Society, New York, 1985, p.66.

U savremenim uslovima poslovanja banaka, smatra se da postoji pet faktora koji utiču na rizik njihovog poslovanja.³ To su:

1. **T – rizik tehnologije** – sa razvojem tehnologije došlo je do masovne upotrebe elektronike u bankama, u hardverskom i softverskom smislu. Rizik tehnologije se sastoji u problemima vezanim za tehnologiju, a uključuje negativne posledice banaka za zaradu, profit i kapital.
2. **R – rizik promene propisa** – predstavlja rizik koji nastaje izmenom zakona i drugih propisa, koji mogu delovati direktno negativno na sposobnost banke da zarađuje ili indirektno na njenu sposobnost da se prilagodi izmeni propisa.
3. **I – rizik kamatne stope** – javlja se usled promena kamatnih stopa, koje su u savremenim uslovima date za poslovne banke, jer na njih banke pojedinačno nemaju preteranog uticaja, već se tržišno formiraju.
4. **C – rizik korisnika** – rizik koji je vezan za mogućnost da klijent banke bude preuzet od konkurentskih banaka. To su u najvećem riziku najveći klijenti banke, oko kojih se između banaka vodi pravi tržišni rat, od čijih depozita i plasmana banka najviše i zavisi.
5. **K – rizik adekvatnosti kapitala – rizik sloventnosti** – ukoliko se pokaže realnim da su se materijalizovali gore navedeni rizici, to može dovesti do rizika da je ugrožena solventnost, odnosno adekvatnost kapitala poslovne banke. Samim tim banka ulazi u zonu neusklađenosti sa međunarodnim standardima bankarskog poslovanja koji su inkorporirani u nacionalno zakonodavstvo.

Ono što je veoma bitno napomenuti jeste to da i pored različitih definicija rizika postoje, sve one imaju dva zajednička elementa, a to su: neodređenost ishoda i gubitak kao jedan od mogućih ishoda.

„Rizik je stanje u kojem postoji mogućnost negativnog odstupanja od poželjnog ishoda koji očekujemo ili kome se nadamo. Stoga možemo reći da bi rizik postojao u finansijskom poslovanju mora da: bude moguć, izaziva ekonomsku štetu, bude neizvestan i bude slučajan.“⁴

Rizik (risk) se najopštije može poistovetiti sa stanjem u kojem postoji mogućnost nastupanja nekog štetnog događaja. U ekonomiji, pod štetnim događajem se podrazumeva

³ Hadžić M., Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str.400.

⁴ Vaughan, E., Vaughan, T., Osnovi osiguranja – Upravljanje rizicima, MATE (John Wiley&Sons, Inc.), Zagreb, 1995, str 4-6

gubitak (loss) ili neočekivani trošak (unexpected cost). Sa teorijskog aspekta rizikom se smatra neizvesnost u pogledu ishoda nekog događaja, u situaciji kada postoje dve ili više oprečnih mogućnosti.⁵

Objašnjavajući pojam rizika, bitno je odvojiti njegovo značenje od pojma neizvesnosti. Neizvesnost podrazumeva stanje budućnosti koje određuju poznati činioci, ali se ne zna njihov intenzitet i njihovo poreklo. Za razliku od neizvesnosti, rizik se vezuje za određenu izvesnost, odnosno verovatnoću nastupanja štetnog ishoda. Ta verovatnoća može biti veća ili manja, i drugim rečima se naziva mera rizika ili stepen rizika.

Sa poslovnog stanovišta, sklonost ka riziku je lična karakteristika svakog pojedinca. Obični ljudi (potrošači, izvršioci i svi oni koji žive od svog rada) normalno izbegavaju rizike. Nasuprot njima, poslodavci i preduzetnici vole da rizikuju, jer u slučaju lošeg ishoda, oni prodajom imovine ili prostim otpuštanjem radnika štite svoje pozicije. U takvoj situaciji menadžeri, svesni činjenice da od uspešnosti poslovanja firme koju vode zavisi i njihova lična reputacija, nastoje da smanje rizike.

Nše društveno okruženje, u periodu tranzicije, koje je dovelo do opšte neizvesnosti na svim životnim poljima, stvorilo je takve uslove da uglavnom mogu da profitiraju ljudi koji su skloni riziku. Kao primer može nam poslužiti brz razvoj tržišta hartija od vrednosti. Svako ko je imao dovoljno smelosti, pouzdanih informacija (i novca), pa kupio štedne zapise Narodne banke Srbije, ili akcije neke od perspektivnih banaka, mogao je dobro da zaradi. Međutim, ipak je trebalo rizikovati.

⁵ Marović Boris, Avdalović Veselin: „Osiguranje i teorija rizika“, Fakultet za bankarstvo, osiguranje i finansije, Beograd, 2006.god, 46.str.

3 Vrste rizika u bankarstvu

Narodna banka Srbije, kao centralna monetarna vlast, nadležna je za regulisanje obaveze upravljanja rizicima u bankama Srbije. Tim povodom, saglasno Zakonu o bankama iz 2005. godine, Narodna banka Srbije je donela niz važnih Odluka, kojima se daju bliža uputstva za poslovanje banaka. Neke od tih odluka su: *Odluka o adekvatnosti kapitala banke, Odluka o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki banke, Odluka o načinu i uslovima identifikacije i praćenja rizika usklađenosti poslovanja banke i upravljanja rizikom*⁶, itd. Odlukom o upravljanju rizicima utvrđeni su kriterijumi za identifikovanje, merenje i procenu rizika, kojima je banka izložena u svom poslovanju.⁷

Prema pomenutoj Odluci, banka je dužna da identifikuje, meri i procenjuje rizike kojima je izložena u svom poslovanju i da upravlja tim rizicima u skladu sa Zakonom o bankama, drugim propisima i svojim aktima.

Rizici kojima je banka posebno izložena u svom poslovanju su sledeći:

1. Rizik likvidnost,
2. Kreditni rizik,
3. Tržišni rizici (kamatni i devizni),
4. Rizici izloženosti banke,
5. Rizici ulaganja banke,
6. Rizici koji se odnose na zemlju porekla lica prema kojima je banka izložena,
7. Operativni rizici.

Najveći pažnju posvetićemo kreditnom riziku, obzirom da je to tema ovog diplomskog rada.

⁶ „Službeni glasnik“ Republike Srbije, br. 57/2006 i br. 116/2006.

⁷ Odluka o upravljanju rizicima, „Službeni glasnik“ republike Srbije, br. 57/2006.

Sl. 1.1. Rizici u poslovanju banke

Takođe, bankarski rizik se može podeliti na više načina u zavisnosti od principa podele, pa otuda u teoriji postoji više vrsta rizika. Po jednoj podeli, bankarski rizik se može svrstati u dve grupe rizika koji direktno utiču na nestalnost zarađivanja u banci:

1. *finansijski rizik*- je neposredno vezan za bančinu ulogu finansijskog principala i posrednika, u finansijske rizike spadaju sledeći rizici: dividendni rizik, kapitalni rizik, kamatni rizik, rizik likvidnosti i devizni rizik,
2. *nefinansijski rizik*- ovi rizici nisu specifični samo za finansijske institucije, a potiču od neuspehlih i neadekvatnih procedura, ljudskih faktora, eksternih faktora i slično, u ovu grupu rizika spadaju sledeći rizici: kreditni rizik, stratejski rizik, zakonski rizik, operativni rizik, robni rizik i rizik vezan za finansijske proizvode.

3.1 Rizik likvidnosti

Rizik likvidnosti je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital banke usled nesposobnosti banke da ispunjava svoje dospele obaveze.

Likvidnosni rizik predstavlja rizik poslovne banke da ne poseduje u određenom trenutku dovoljno likvidnih sredstava za izmirivanje dospelih obaveza ili da dodje do neočekivanog odliva likvidnih sredstava.⁸

Nivo likvidnosti banke iskazuje se pokazateljem likvidnosti, koji predstavlja odnos zbira likvidnih potraživanja prvog reda i likvidnih potraživanja drugog reda, s jedne strane, i zbira obaveza po viđenju bez ugovorenog roka dospeća i obaveza sa ugovorenim rokom dospeća u narednih mesec dana od dana vršenja obračuna pokazatelja likvidnosti, s druge strane.

Najčešće, rizik likvidnosti proizilazi iz drugih bankarskih rizika kojima je banka izložena, kao što su kreditni i kamatni rizik. Banka se može suočiti sa rizikom likvidnosti ukoliko neki od njenih velikih klijenata, odnosno grupa klijenata, zapadne u poteškoće zbog kojih ne može da izvršava obaveze prema banci. Rizik likvidnosti se svodi na dva moguća rizika, ako banka ima teškoće u nedostatku sredstava i to uže posmatrano, rizik likvidnosti koji se ogleda u nedostatku sopstvenih sredstava i šire posmatrano, ukoliko banka u slučaju likvidnosnih problema ne može da se zaduži na finansijskom tržištu. U slučaju zaduživanja na tržištu, mogućnost zaduženja će zavisiti od razvijenosti tog tržišta u određenom trenutku i kreditnog rejtinga kojim sama banka ima na tržištu.

Banka je dužna da nivo likvidnosti održava tako da pokazatelj likvidnosti⁹:

- iznosi najmanje 1,0 kada je obračunat kao prosek pokazatelja likvidnosti za sve radne dane u mesecu;
- ne bude manji od 0,9 duže od tri uzastopna radna dana;
- iznosi najmanje 0,8 kada je obračunat za jedan radni dan.

Kritično nizak nivo likvidnosti predstavlja nivo likvidnosti čiji je pokazatelj niži od 0,8.

⁸ Hadžić M., „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str. 405.

⁹ Slaviša Đ., „Upravljanje finansijskim rizicima – praktikum“, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, 2009, str. 208.

Upravljanje rizikom likvidnosti od strane menadžmenta i stručnih službi banke se vrši kroz sledeće mere i aktivnosti banke:

- raspolaganje u svakom trenutku adekvatnim iznosom sredstava likvidnosti i
- usklađivanju ročne strukture izvora i plasmana.

3.2 Tržišni rizici

Tržišni rizik predstavlja rizik od negativnih odstupanja vrednosti otvorene trgovačke pozicije na osnovu dnevne cene zatvaranja (market to market value) u portfelju banke koji je predmet trgovanja tokom perioda neophodnog da transakcija bude likvidirana (zatvorena).

Tržišni rizik je rizik od nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital banke usled promena vrednosti portfolija finansijskih instrumenata, a uključujući devizni rizik i ostale tržišne rizike.¹⁰

Izloženost banaka tržišnom riziku prvenstveno zavisi od dominantne delatnosti banke. Ovo je bitna komponenta rizika kod investicionih banaka ili kod banaka kod kojih je veliki deo aktivnosti vezan za trgovačku knjigu. Njegovi osnovni pokretači su kamatne stope, devizni kursevi, berzanski indeksi itd. Tržište brzo reaguje na različite signale korekcijom cena hartija od vrednosti i time se utiče na vrednost portfolija banaka. Banka se suočava sa ovim rizikom kod raznih hartija od vrednosti: obveznice, derivati na podlozi zajma, akcije, derivati na podlozi akcija i valutne transakcije. Osnova za ocenu ovog rizika predstavlja ispoljena nestabilnost tržišnih parametara, kao što su kamatne stope, devizni kursevi, berzanski indeksi. Upravljanje tržišnim rizikom podrazumeva da varijacije vrednosti datog datog portfelja u knjigama trgovanja budu održavane između graničnih vrednosti. Stoga je neophodno utvrditi limite u pogledu osetljivosti portfelja ili potencijalnih odstupanja vrednosti.

¹⁰ Barjaktarović L., Upravljanje rizicima, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str. 22

Tržišni rizik je dobio na značaju u poslednje dve decenije o čemu svedoči i regulativa doneta na ovu tematiku. Bazelski komitet za superviziju banaka je svoje prvobitno angažovanje usmeravao na kreditni rizik. Od devedesetih godina prošlog veka u žiži njegovog interesovanja našli su se i operativni i tržišni rizik i upravljanje. Aktuelna dešavanja na svetskom finansijskom tržištu najbolja su ilustracija značaja ovih delova poslovne aktivnosti finansijskih institucija.

Tržišni rizik se može podeliti na:

- Deo rizika koji zavisi od smera kretanja finansijskih promenljivih (na primer: kretanje kamatnih stopa, deviznih kurseva, itd.),
- Deo koji ne zavisi direktno od smera kretanja finansijskih promenljivih.

Najznačajniji delovi tržišnog rizika, koje ćemo obraditi u ovom radu, su devizni i kamatni rizik.

3.2.1 Devizni rizik

Devizni ili valutni rizik je rizik smanjenja profita ili gubitka banke po osnovu negativnih promena u deviznim kursovima (negativnih kursnih razlika).¹¹

Devizni rizik je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital banke usled promene deviznog kursa. Pokazatelj deviznog rizika je odnos između ukupne otvorene devizne pozicije banke i kapitala banke, obračunat u skladu sa odlukom kojom se uređuje adekvatnost kapitala banke. Banka je dužna da odnose između aktive i pasive održava tako da njena ukupna otvorena devizna pozicija na kraju svakog radnog dana ne bude veća od 30% njenog kapitala. Ukoliko utvrdi da je pokazatelj deviznog rizika u toku dva uzastopna radna dana bio veći od 30% visine kapitala, banka je dužna da sledećeg radnog dana o tome obavesti Narodnu banku Srbije.

Devizni rizik koji se najčešće pojavljuje jeste računovodstveni rizik. On se javlja kod kompanija koje imaju svoje organizacione delove u inostranstvu, pa je za potrebe izveštavanja neophodna konsolidacija, odnosno ukoliko deo poslovanja obavljaju u stranoj valuti.¹²

¹¹ Hadžić M., „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str. 405

¹² Barjaktarović L., Upravljanje rizicima, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str.21

3.2.2 Kamatni rizik

Kamatni rizik predstavlja rizik smanjenja profita banke zbog promena u visini kamatnih stopa.

Većina stavki u bilansu banke vezan je za kretanje kamatnih stopa od kojih zavisi koliko će biti prihodovano od pojedinog posla. Imajući u vidu da je najveći deo prihoda i istovremeno rashoda banke u direktnoj zavisnosti od kretanja kamatnih stopa, ovaj rizik za banke je od velikog značaja. On može biti manji ili veći, zavisno od uticaja iz okruženja, tj. od kretanja kamatnih stopa koje su prisutne na tržištu i koje su za banku date, kao i od kamatne politike koju vodi menadžment banke.

Pod kreditnim rizikom u užem smislu se podrazumeva verovatnoća da kredit neće biti vraćen u roku dospeća, zajedno sa pripadajućim kamatama. Šire značenje kreditnog rizika se vezuje za sve oblike prinostnih plasmana banke. Sa porastom obima bankarskih poslova, srazmerno se povećava visina kreditnog rizika. Banka je dužna da kreditni rizik identifikuje, meri i procenjuje na osnovu kreditne sposobnosti dužnika, na osnovu njegove urednosti u izvršavanju obaveza prema banci i na osnovu kvaliteta instrumenata obezbeđivanja potraživanja banke.

Upravljanje kamatnim rizikom predstavlja set mera kojima banka nastoji da minimizira izloženost kamatnom riziku restrukturiranjem stavki aktive i pasive bilansa, i to:

- Smanjenjem učešća stavki koje su osetljive na kretanje kamatnih stopa,
- Nastojanjem da stavke aktive i pasive koje su osetljive na kretanje kamatnih stopa budu što više u ravnoteži.

3.3 Rizici izloženosti banke

Rizik izloženosti banke je precizno definisan Zakonom o bankama, koji kaže da je „izloženost banke prema jednom licu ukupan iznos potraživanja i vanbilansnih stavki koji se odnose na to lice ili grupu povezanih lica (kredit, ulaganja u dužničke hartije od vrednosti, vlasnički ulogi i učešća, izdate garancije i avali i sl.)“¹³

¹³ Zakon o bankama, član 33.

Rizici izloženosti banke obuhvataju rizike izloženosti prema jednom licu, prema grupi povezanih lica, kao i rizike izloženosti prema licu povezanom s bankom. Ukupna izloženost banke prema jednom licu ili prema grupi povezanih lica predstavlja zbir svih bilansnih potraživanja i vanbilansnih stavki koji se odnose na to lice ili grupu povezanih lica, osim:

- potraživanja od Narodne banke Srbije ili Republike Srbije i potraživanja obezbeđenih njihovim безусловnim garancijama plativim na prvi poziv;
- potraživanja od vlada i centralnih banaka zemalja članica Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) i potraživanja obezbeđenih njihovim безусловnim garancijama plativim na prvi poziv;
- potraživanja obezbeđenih hartijama od vrednosti Narodne banke Srbije ili Republike Srbije;
- pokrivenih akreditiva za koje je pokriće obezbeđeno na posebnom računu kratkoročnih depozita na ime pokrića po akreditivima – do visine pokrivenosti.¹⁴

3.4 Rizici ulaganja banke

Zakon o bankama definiše da „ulaganje banke u jedno lice koje nije lice u finansijskom sektoru ne sme preći 10% kapitala banke“. Takođe, precizira da ukupna ulaganja banke u lica koja nisu lica u finansijskom sektoru i osnovna sredstva banke ne smeju preći 60% kapitala banke.¹⁵

Rizici ulaganja banke obuhvataju rizike njenih ulaganja u druga pravna lica i u osnovna sredstva. Upravljanje rizicima ulaganja se zasniva na određenim zakonskim ograničenjima.

Prvo ograničenje nalaže da ulaganje banke u jedno lice koje nije lice u finansijskom sektoru ne sme preći 10% njenog kapitala. Pri tome se pod ulaganjem podrazumeva ulaganje kojim banka stiče udeo ili stiče akcije lica koje nije lice u finansijskom sektoru. Drugo ograničenje nalaže da ukupna ulaganja banke u lica koja nisu lica u finansijskom sektoru i u osnovna sredstva banke, ne smeju preći 60% kapitala banke. Pri tome, pomenuta ulaganja se ne odnose na sticanje akcija radi njihove dalje prodaje u roku od šest meseci od dana sticanja tih deonica.

¹⁴ Odluka o upravljanju rizicima, „Službeni glasnik“ RS, br. 57/2006

¹⁵ Zakon o bankama, član 34.

3.5 Rizici koji se odnose na zemlju

Rizik zemlje je rizik negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital banke zbog nemogućnosti banke da naplati potraživanja od lica, iz druge zemlje porekla prema kome je banka izložena, iz razloga koji su posledica političkih, ekonomskih ili socijalnih prilika u zemlji porekla tog lica.¹⁶

Rizik zemlje najopštije obuhvata dve stvari:

- političko-ekonomski rizik, pod kojim se podrazumeva verovatnoća ostvarivanja gubitka zbog nemogućnosti naplate potraživanja banke usled ograničenja utvrđenih aktima državnih i drugih organa zemlje porekla dužnika, kao i opštih i sistemskih prilika u toj zemlji;
- rizik transfera, pod kojim se podrazumeva verovatnoća ostvarivanja gubitka zbog nemogućnosti naplate potraživanja iskazanih u valuti koja nije zvanična valuta zemlje porekla dužnika i to usled ograničenja plaćanja obaveza prema poveriocima iz drugih zemalja u određenoj valuti, utvrđenih aktima državnih i drugih organa zemlje dužnika.

3.6 Operativni rizici

Operativni rizik je rizik od nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital banke usled propusta u radu zaposlenih, neadekvatnih procedura i procesa u banci, neadekvatnog upravljanja informacionim i drugim sistemima u banci, kao i usled nastupanja nepredvidivih eksternih događaja. Ova definicija isključuje sistemski rizik, pravni rizik i rizik od reputacije, ali uključuje zakonski rizik.¹⁷

U Bazelskom sporazumu iz 2001. godine operativni rizik se definiše kao rizik direktnog ili indirektnog gubitka, koji se javlja po osnovu neadekvatnih ili pogrešnih internih propisa, ljudi i sistema ili zbog eksternih događaja. Kao jedan od razloga za pojavu ove vrste rizika može se navesti loše funkcionisanje informacionog sistema, neadekvatno oblikovanje procedure, koje onemogućavaju preduzimanje adekvatnih akcija, neadekvatna obučenost zaposlenih i sl.

¹⁶ Odluka NBS o upavljanju rizicima.

¹⁷ Zakon o bankama, član 35.

Faktori koji utiču na pojavu ove vrste rizika su: ljudski faktor, tehnički faktor, procedure i informatika.

Pri upravljanju operativnim rizikom, banka je najpre dužna da identifikuje postojeće izvore operativnog rizika, kao i potencijalne izvore tog rizika, koji mogu nastati uvođenjem novih poslovnih proizvoda, sistema ili aktivnosti. Meriti operativni rizik znači oceniti verovatnoću da se desi nepoželjan slučaj, odnosno trošak ili izostane profit po tom osnovu.

KREDITNI RIZICI

4 Pojam, vrste i značaj kreditnih rizika

Kreditni rizik (Credit risk) je rizik promene kreditne sposobnosti klijenta (kupca ili dužnika), koji može uticati na promenu vrednosti finansijske imovine poverilaca (preduzeća ili banke).

Takođe, kreditni rizik se može definisati kao rizik da otpлата odobrenog kredita i pripadajuće kamate bude dovedena u pitanje.¹⁸

Po zakonu o bankama definicija kreditnog rizika glasi: „Kreditni rizik je rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na finansijski rezultat i kapital banke usled neizvršavanja obaveza dužnika prema banci.“¹⁹

Među svim vrstama rizika, kojima je banka izložena u svom poslovanju, kreditni rizik je jedan od najvažnijih. Moglo bi se reći da je ovaj rizik star koliko i samo bankarstvo, jer pozajmljivanje novca drugoj ugovorenoj strani uvek je sa sobom nosilo opasnost da pozajmljena sredstva neće biti vraćena. Dakle kreditni rizika kao takav predstavlja najvažniji rizik za banku, jer kreditni poslovi predstavljaju osnovne aktivne bankarske poslove.²⁰ Kada je reč o riziku nemogućnosti naplate kredita i pripadajuće kamate, može biti reč o riziku dcelokupan iznos potraživanja bude doveden u pitanje u određenom trenutku ili samo njegov deo. Ukoliko se to desi u većem broju slučajeva, odnosno kod više klijenata, tada banka dolazi u opasnu zonu moguće nesolventnosti.

Izloženost banke kreditnom riziku može da se posmatra sa dva stanovišta, na nivou pojedinačnog kredita ili na nivou pojedinačnog dužnika, i na nivou kreditnog portfolija banke, kao skupa svih pojedinačnih kredita. Banka se suočava sa procenom visine kreditnog rizika ne samo u postupku odobravanja kredita, već i u toku celog trajanja perioda otplate kredita, sve do momenta njegove konačne otplate. Banka upravlja kreditnim rizikom tako što uspostavlja jasan, celovit i efektivan sistem internih postupaka i internih kontrola, koji je saglasan veličini, prirodi i složenosti kreditnih poslova u banci.

¹⁸ Đukić Đ., Bjelica V., Ristić Ž., - Bankarstvo, Ekonomski fakultet, Beograd, 2003., str. 186.

¹⁹ Zakon o bankama, član 31.

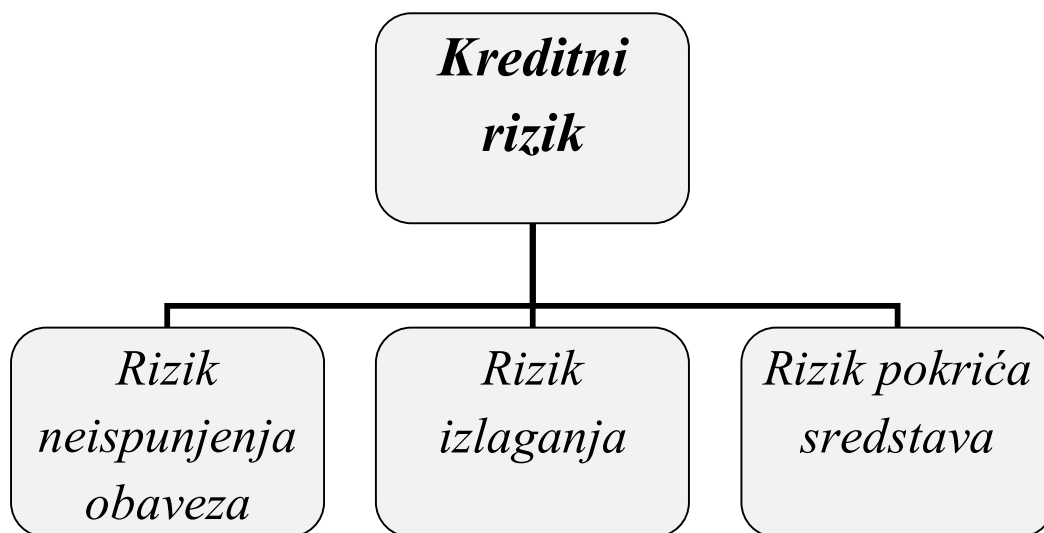
²⁰ Opširnije o kreditnom riziku videti knjigu: Barjaktarović L., Upravljanje rizicima, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str. 8.

Bitno je napomenuti da kod zemalja sa razvijenim finansijskim tržištem i sa definisanim svojinskim odnosima u smislu dominiranja privatne svojine, postoji mnogo lakši način da poslovna banka dođe do saznanja da klijent zapada u zonu povećanog kreditnog rizika, odnosno porasta mogućnosti da banka ne može naplatiti celokupno ili deo potraživanja po osnovu odobrenog kredita.

U našoj zemlji, u Zakonu o bankama, uvedena je mogućnost praćenja urednosti izmirivanja obaveza fizičkih i pravnih lica i uvida u tu bazu podataka Kreditnog biroa pri Udruženju banaka Srbije, time što je uz saglasnost klijenta moguće da banka prosleđuje ove podatke Kreditnom birou skidanjem karaktera poslovne tajne sa odgovarajućih podataka.²¹

S obziroma na konkretan izvor nastanka kreditnog rizika možemo da razlikujemo tri tipa ovog rizika:

- Rizik neispunjenja obaveza,
- Rizik izlaganja,
- Rizik pokrića sredstava.

Sl. 1.2. Kreditni rizik i rizici koji se nalaze u okviru kreditnog rizika

²¹ Zakon o bankama, član br. 46

Kreditni rizik može da se posmatra u bankarskoj knjizi i u knjizi trgovanja.

U bankarskoj knjizi je nastanak kreditnog rizika jedna od ključnih opasnosti po bankarski portfolio, jer ukoliko dođe do nemogućnosti naplate potraživanja od nekoliko ključnih klijenata banka može da zapadne u problem nesolventnosti. Ipak, kreditni rizik u ovom domenu ne odnosi se samo na nemogućnost naplate potraživanja usled bankrotstva dužnika već i na nekoliko dodatnih događaja kao što su: kašnjenje u naplati potraživanja i restruktuiranje kredita usled pogoršanja kreditne sposobnosti dužnika. Prvi razlog nije toliko opasan, jer se većina problema ove prirode rešava na adekvatan način. Mnogo veća opasnost leži u restruktuiranju kredita, jer taj čin jasno oslikava pad kreditnog rejtinga i samim tim opasnost od nemogućnosti povraćaja uložених sredstava po banku. Merenje kreditnog rizika u bankarskoj knjizi je netrivialan posao, ne toliko sa tehničke strane koliko problem predstavlja dostupnost podataka koji se odnose na verovatnoće *default*-a, sredstva koja se mogu naplatiti naknadno (nakon *default*-a), efekat diversifikacije koji postoji u bankarskom portfoliju.

Kreditni rizik se kod instrumenata u knjizi trgovanja ocenjuje kroz cene hartija od vrednosti kojima se trguje na tržištu kapitala. Indirektno se rizik ocenjuje i kroz kreditni spread u zahtevanom prinosu pojedinih instrumenata, koji između ostalih rizika oslikava i kreditni rizik. Ključna razlika u odnosu na varijantu rizika iz bankarske knjige jeste u tome što je moguće prodati hartiju od vrednosti i pre roka dospeća na sekundarnom tržištu kapitala i u tom smislu ograničiti potencijalni gubitak. Naravno ovde se kao potencijalni rizik javlja (ne)likvidnost tržišta.

4.1 Rizik neispunjenja obaveza

Ovaj rizik se definiše kao verovatnoća da klijent neće biti u mogućnosti da ispuni svoje obaveze prema banci. Do nemogućnosti ispunjenja obaveza može doći usled sledećih pojava: 1) usled nemogućnosti isplate rate, 2) usled kršenja klauzula u ugovoru, 3) usled zakonskih nemogućnosti – ulazak u proceduru likvidacije ili stečaja, 4) usled pogoršanja ekonomskih uslova (na primer: kada su obaveze veće od prihoda, tako da preduzeće ne može da generiše dovoljan novčani tok kako bi isplatilo obaveze prema banci).

Rizik neizvršenja obaveza je verovatnoća da će nastati gubitak, po banku, u određenom vremenskom periodu u budućnosti. Verovatnoća se ne može meriti direktno, već se za merenje najčešće koristi statistika iz prošlosti. Ona se dobija eksternim putem, od raznih agencija ili sve

češće internim putem, analizom koju sprovodi sama banka. Na osnovu istorijskih podataka, može se utvrditi verovatnoća neispunjenja obaveza. Pored metoda koje se zasnivaju na statistici iz prošlosti i rejtinga, na raspolaganju je metod koji meri rizik neispunjenja obaveza na osnovu verovatnoće vezane za karakteristike samog preduzeća. Često se analiza nastanka gubitka vrši tako što se potencijalni klijent, na osnovu svojih karakteristika, svrstava u neku grupu, za koju je već utvrđena verovatnoća neispunjenja obaveza.

Postoji velika međuzavisnost između rejtinga i učestalosti neispunjenja obaveza. Ovi podaci su javni i objavljuju ih rejting agencije u različitim vremenskim intervalima i u okviru različitih rejting klasa.

Veći broj klijenata, pogotovo u našoj zemlji, nema zvaničan rejting. U tom slučaju banka vrši interni rejting, metodologijom koja je definisana u okviru procedura za upravljanje kreditnim rizikom. U praksi se pokazalo da se može naći veza između internog rejtinga i rejtinga agencija, koje daju vezu eksternog rejtinga i učestalosti neispunjenja obaveza u prošlosti. Ova metoda je laka i za implementaciju i za korišćenje, ali može se koristiti samo aproksimativno.

Sl. 1.3. Veza između rejtinga i statistike vezane za neispunjenje obaveza

Rejting agencije najčešće pružaju sledeće informacije:

- Učestalost neispunjenja obaveza, na godišnjem ili na nekom drugom nivou,
- Promenljivost učestalosti, koje su rezultat promena opštih ekonomskih uslova,
- Transakcione matrice različitih rejting klasa.

U svetu, stope rizika neispunjenja obaveza u okviru investicionih klasa su veoma male i kreću se od 0.02 do 0.08 (ispod 1%), naravno i ove vrednosti variraju u zavisnosti od vremenskog perioda. Što je rejting lošiji i stopa neispunjenja obaveza se povećava, čak ide i do 8% za rejting klasu B. Odnos između stope neispunjenja i rejtinga nije proporcionalna.

Povećanje stope neizvršenja obaveza u odnosu na rejting karakteriše eksponencijalan rast. Promena rejtinga u okviru prve tri klase je zanemarljiva i stopa može porasti sa minimalnih 0.02 na 0.08. Potpuno je drugačija situacija u okviru poslednje tri klase.²²

4.2 Rizik izloženosti

Rizik izloženosti nastaje usled neizvesnosti koja se javlja u vezi sa veličinom sredstava koja su izložena riziku. Ovaj rizik se može zanemariti kod svih kreditnih linija koje imaju tačno ugovoren raspored isplate.

Rizik izloženosti je veliki kod svih kreditnih linija, kod kojih raspored isplate nije unapred poznat. To su uglavnom kreditne linije u okviru kojih klijent ima pravo da samoinicijativno koristi sredstva do određenog iznosa; projektno finansiranje kod kog se ne zna unapred tačan raspored isplate i ulaganja, revolving krediti (sa ugovorenim obnavljanjem iznosa kredita) i sve vanbilansne stavke (očigledan su primer garancije – banka vrši plaćanje umesto klijenta, ako nije sposoban da izvrši plaćanje). U ovim slučajevima rizik izloženosti zavisi isključivo od klijenta.

Samo izlaganje predstavlja količinu sredstava koju banka može da izgubi usled nastanka negativnih efekata, ne uzimajući u obzir povraćaj sredstava. Pošto do gubitka dolazi u budućnosti tj. datum gubitka nije poznat, ovo je neki nepoznat iznos u budućnosti koji je izložen riziku. Vremenski profil izloženosti zna se samo u slučaju kada je raspored isplate unapred strogo definisan ugovorom. U svim ostalim slučajevima, da bi se procenio rizik potrebno je vršiti projekcije. Kod kreditnih linija kod kojih je definisan samo maksimalan iznos, a ne raspored isplate, poznata je samo trenutna uskorišćenost sredstava, kao i nivo do kog klijent može da koristi kredit. Onaj deo kredita koji nije iskorišćen vodi se kao vanbilansna stavka. U ovom slučaju rizik se javlja kao posledica inicijative klijenta da koristi kredit. Onog trenutka kada klijent iskoristi bilo koji deo kredita, taj deo postaje bilansna stavka.

U zavisnosti od same prirode vanbilansnih stavki, banka je u obavezi da vrednuje rizik koji one nose. Neke stavke, kao što je na primer revolving kredit, čiji se neiskorišćeni deo vodi kao vanbilansna stavka, nose sa sobom veliko izlaganje riziku i velika je verovatnoća da će do kraja biti iskorišćeni, dok je kod drugih stavki, kao što je garancija, ta verovatnoća znatno manja.

²² Đukić Đ., Bjelica V., Ristić Ž., „Bankarstvo“, Ekonomski fakultet, 2003 god., str. 251

4.3 Rizik pokrića

Rizik pokrića se definiše kao verovatnoća povraćaja sredstava koja su izložena riziku naplate usled nemogućnosti klijenta da ispuni obaveze.

Pokriće može biti u vidu kolaterala ili garancije, pa se s' toga ovaj rizik deli na:

- *Rizik kolaterala* – postojanje kolaterala smanjuje kreditni rizik, ako se može prodati po ceni koja nadoknađuje gubitak. Rizik kolaterala vezan je za dva rizika. Prvi je vezan za dostupnost kolaterala i mogućnost prodaje na tržištu, dok je drugi vezan za tržišnu cenu.
- *Rizik garancije* – davanjem garancije treća osoba se obavezuje da plati obavezu klijenta banke, ako on to nije u stanju da uradi. Garancija pretvara kreditni rizik klijenta u kreditni rizik garanta. Rizik garancije transferiše rizik sa klijenta na garanta, a verovatnoća nastajanja gubitka se definiše putem zajedničke verovatnoće klijenta i garanta.
- Ove dve vrste rizika stvaraju *zakonski rizik*. Nastajanje ove vrste rizika zavisi od same prirode nastajanja gubitka. Nemogućnost isplate od strane klijenta povlači za sobom proces pregovaranja. Ako i proces pregovaranja ne uspe sledi zakonska procedura. U ovom slučaju najbolje što može da se desi za banku je da se povraćaj sredstava izvrši nakon sudskog procesa, dok je najgora varijanta da povraćaj sredstava nije moguć usled likvidacije ili stečajnog postupka.

5 Faktori kreditnog rizika

Kreditni rizik je izražen kroz kvalitet kreditnog portfolija bnake. Smatra se da kreditni rizik zavisi od dva seta faktora koji daju opšti okvir za modeliranje kreditnog rizika ili kvaliteta kreditnog portfolija, a koji je determinisan:

- Grupom eksternih ili spoljnih faktora kao što je državna regulativa u privredi, prirodne nesreće i katastrofe, i
- Grupom internih faktora ili faktora subjektivne upravljačke diskrecije.

Eksterni faktori mogu uticati na pojavu i nastanak kreditnog rizika na pojedinim tržištima

banke. Merenje uticaja ovih faktora može se dovesti u vezu sa makroekonomskim performansama u relativnim tržišnim područjima banke, kao što su: personalni prihosi, inflacija, aza multinacionalne banke i kretanje *bruto nacionalnog proizvoda* (BNP). Naime, postoji međuzavisnost nivoa ekonomske aktivnosti i pojave gubitaka na kreditima. Ako ekonomska aktivnost ima tendenciju rasta, korisnicima kredita je lakše da ostvaruju profit i da vraćaju uzete kredite i tada će gubici na kreditima biti mali ili na normalnom nivou. Međutim, ako nivo ekonomske aktivnosti počne da pada korisnici kredita imaju veće teškoće pri vraćanju kredita i gubici na kreditima će biti veći.

Interni faktori, koje banka može da kontroliše, reflektuju se u ponašanju menadžment tima odnosno kreditnih menadžera u pogledu nivoa preduzimanja kreditnog rizika.

Ključne interne determinante kreditnog rizika su:

- Obim kredita,
- Kreditna politika,
- Kreditni mix.

Ako obim kredita raste, raste i kreditni rizik. Odnosno, ako su svi ostali uslovi nepromenjeni, više odobrenih kredita povlači za sobom i veći mogući gubitak na kreditima. Kreditna politika se proverava koeficijentom ("ratio") odnosa ukupnih kredita prema ukupnoj aktivi. Veći koeficijent pokazuje i veću agresivnost kreditne politike banke, a posledica je veći gubitak u kreditnom portfoliu. Kreditni miks se meri odnosom učešća komercijalnih i industrijskih kredita prema ukupnim kreditima. Ako je veća koncentracija na ove kredite, veća je i mogućnost kreditnih gubitaka.

6 Upravljanje rizicima u poslovanju banke

U savremenim uslovima poslovna banka posluje u okruženju drugih banaka, klijenata i ekonomije u celini, što sve unosi elemente rizika u bankarsko poslovanje, s' tim što treba imati u vidu da je u savremenim uslovima da je dinamika promena u društvu i ekonomiji veoma ubrzana, što opet predstavlja izvor rizika za bankarsko poslovanje.

Upravljanje rizikom (*risk management*) se u najužem smislu definiše kao funkcija kupovine osiguranja, a u širem smislu, kao procena, kontrola i finansiranje izloženosti gubicima.²³ Svi resursi banke mogu biti izloženi riziku i otuda je interes banke da upravlja svim ovim rizicima, da ih svede na minimum, a u sličaju njihovog materijalizovanja da ih nadoknadi iz rezervi ili na drugi način, kako finansijski ne bi ugrozili poslovanje banke.

U bankarskom poslovanju, upravljanje rizikom se javilo kao relativno nova disciplina i razvilo se iz poslova osiguranja, jer u vođenju osiguranja je uočeno da se na tradicionalan način (kroz nadoknadu štete) ne može uspešno minimizirati rizik poslovanja u bilo kojoj delatnosti. Upravljanje rizikom u bankama predstavlja složen mehanizam u kom se kombinuju mere interne politike upravljanja rizicima banke, kao i ugovaranje zaštite od rizika sa osiguravajućim kućama. Ono predstavlja neizostavan deo poslovne politike banke i obično se povezuje sa jednim njenim organizacionim delom, koji je u idealnoj situaciji, odgovoran direktno upravnom odboru. Takođe se može definisati kao funkcija banke, pod kojom se podrazumeva skup aktivnosti:

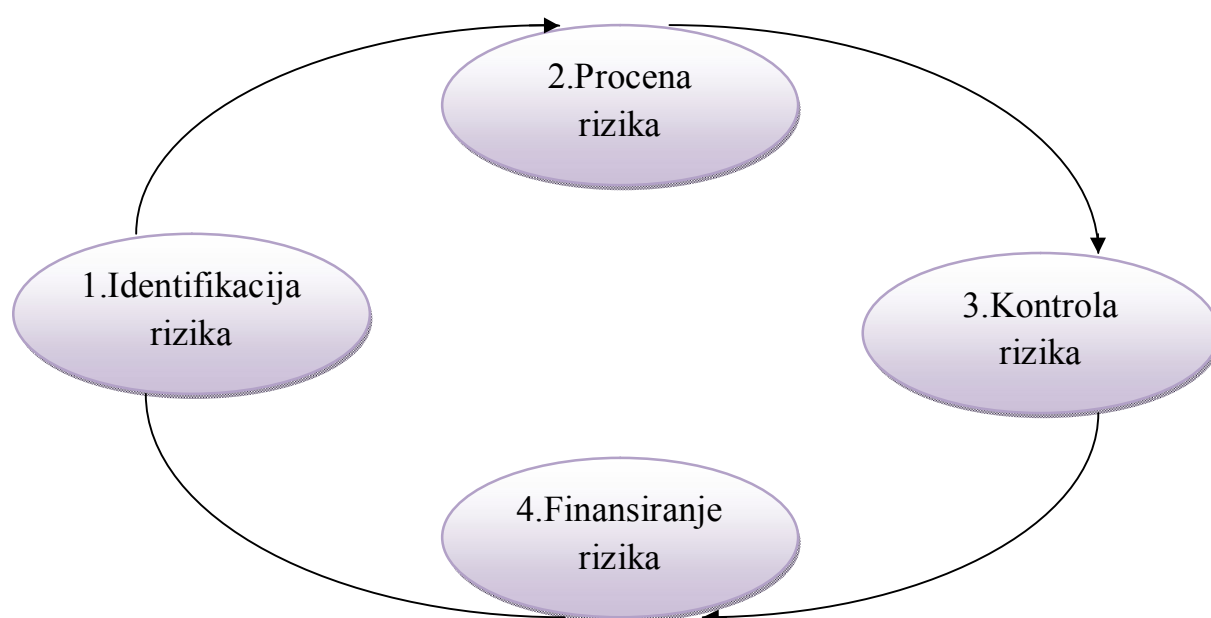
- Identifikacija izloženosti riziku za sve kategorije sredstava uz procenu potencijalnih gubitaka,
- Procena rizika koji obuhvata merenje i analizu gubitka u prošlosti, kako bi se procenile varijable koje će uticati na budućnost,
- Kontrola, u smislu smanjenja ili eliminisanja rizika gubitka, primenom svih vrsta obezbeđenja,
- Finansiranje rizika obezbeđenjem rezervi, uključujući i osiguranje,
- Razvoj administrativnih tehnika i korišćenje stručnih znanja (upravljanje rizikom)²⁴.

Savremeno poslovanje podložno je svakodnevnim promenama, previranjima i pojavi novih rizika. Identifikacija izloženosti je podfaza u okviru koje treba identifikovati sve postojeće,

²³ Hadžić M., „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009, str. 407.

²⁴ Kapor P., nav. Delo, str. 370

trenutne i buduće rizike na osnovu validnih podataka prikupljenih na sistematičan način. Da bi proces bio kompletan treba proceniti i potencijalne gubitke koji mogu nastati usled ispoljavanja rizičnog ponašanja. Nakon procesa identifikacije i procene treba stvoriti svest o izloženosti riziku kod svih zaposlenih koji su u dodiru sa ovom materijom. Nakon toga sledi merenje rizika, što obuhvata različite metode koje definiše menadžment banke, ako i kalsifikaciju rizične aktive banke u cilju lakšeg kontrolisanja. Za fazu merenja rizika obično se kaže da je to središte ili srce rizika (najbitnija faza). Na kraju, ako rizik već i nastane, banka mora da obezbedi dovoljno sredstava za saniranje nastalih gubitaka. Po zakonu banka je dužna da odnos između kapitala banke i rizične aktive održava na određenom minimumu, kako bi se zaštitili poverioci i bankarski sistem u celini.

Sl. 1.4. Proces upravljanja rizikom

Upravljanje rizikom u bankarstvu ima dva osnovna cilja. Prvi je da se izbegne nesolventnost banke, a drugi je da se maksimizira stopa prinosa na kapital uz korekciju za rizik (*riskadjusted rate on capital – RAROC*)²⁵.

²⁵ Ćirović M., „Bankarstvo“, Bridge companz, Beograd, 2001, str. 309

6.1 Upravljanje kreditnim rizikom

Kreditni rizik, ili rizik da otplata odobrenog kredita i pripadajuće kamate bude dovedena u pitanje, predstavlja najvažniji rizik sa kojim se banke danas suočavaju. Glavni razlozi ozbiljnih problema u bankarskom sektoru i sve većih gubitaka, kao posledice kreditnog rizika, leže u slabim kreditnim standardima za zajmoprimaoce i druge ugovorne strane, lošim upravljanjem rizičnim portfeljem ili nedostatkom pažnje za promene u privredi ili drugim okolnostima koje mogu dovesti do pogoršanja kreditnog položaja drugih ugovornih strana banke.

U cilju minimizacije kreditnog rizika, banka upravlja plasmanima i struktuiru kreditni portfelj kako bi izvršila njegovu diverzifikaciju. Na nivou nadležnih službi uspostavljen je odgovarajući sistem redovnog i periodičnog izveštavanja članova uprave banke o koncentraciji rizika. Veliki značaj upravljanja kreditnim rizikom proističe iz potencijalne opasnosti da veći broj korisnika ne bude sposoban da uredno servisira svoje obaveze. Time se može izazvati ukllazak banke u zonu tehničke insolventnosti (veća vrednost obaveza banke od vrednosti njenih potraživanja). Zato postoji velika odgovornost bankara pre svega zaposlenih u kreditnom odeljenju da prate dejstvo svih faktora koji utiču na kvlilitet kreditnog portfelja banke i da blagovremeno reaguju na nepovoljna kretanja koja mogu da dovedu do bankrotstva banke.

Realizacija kreditnog rizika je najčešći razlog zbog kog poslovne banke propadaju. Zbog toga su u skoro svim zakonodavstvima sveta uvedeni standardi za upravljanje kreditnim rizicima.

Prema principima za upravljanje kreditnim rizikom, koji su propisani od strane Bazelskog komiteta, strategija upravljanja kreditnim rizikom podrazumeva²⁶:

- Osiguranje primene okruženja za merenje i upravljanje kreditnim rizikom,
- Ispravan, pouzdan i dosledan proces odobravanja kredita,
- Prikladan proces kreditne administracije,
- Aktivno merenje, upravljanje i nadzor kreditnog rizika,
- Primerenu kontrolu izloženosti riziku,
- Aktivan nadzor i sudelovanje regulatornih institucija.

²⁶ Opširnije o upravljanju kreditnim rizicima prpoisanim od strane Bazelskog komiteta pogledati izvor: Basel Committee on Banking Supervision: „Principles for the Management of Credit Risk“, September, 2000.

Osiguranje primene okruženja za merenje i upravljanje kreditnim rizikom podrazumeva da banke moraju izraditi strategiju ili plan za kreditni rizik, kojom se utvrđuju ciljevi aktivnosti banke, koje se odnose na odobravanje kredita, i usvojiti potrebne politike i postupke za sprovođenje tih aktivnosti. Upravni odbor je odgovoran za njihovo odobravanje i povremeno preispitivanje, pri čemu treba voditi računa da one moraju pokrivati mnogobrojne aktivnosti banke u kojima kreditna izloženost predstavlja značajan rizik.

Bankarska kreditna strategija mora održavati kako toleranciju banke na rizik, tako i nivo profitabilnosti koji banka očekuje da ostvari usled izlaganja različitim kreditnim rizicima. Ona treba da uključi izjavu o spremnosti banke da odobrava kredite na temelju vrste izloženosti, privrednog sektora, geografskog položaja, valute, ročnosti i predviđene profitabilnosti, kao i identifikaciju ciljnih tržišta i ukupnih karakteristika koje banka želi postići u svom kreditnom portfelju. Strategija za kreditni rizik uzima u obzir i ciljeve koji se odnose na kvalitet kredita, zaradu i rast. Sprovođenje strategije uključuje osiguranje usklađenosti kreditnih aktivnosti sa utvrđenom strategijom, definisanje i sprovođenje pisanih postupaka i jasnu i pravilnu podelu odgovornosti.

Ispravan, pouzdan i dosledan proces odobravanja kredita podrazumeva četiri glavna načela, od kojih najvažnije kaže da banke moraju poslovati u okviru dobro definisanih kriterijuma za odobravanje kredita. Ti kriterijumi treba da sadrže jasnu naznaku ciljnog tržišta banke i potpuno razumevanje zajmoprimca i druge ugovorne strane, kao i svrhu i strukturu kredita, ali i izvor njegove otplate, pošto pomoću njih treba da se utvrdi ko je prikladan za dobijanje kredita i u kom iznosu, koje vrste kredita stoje na raspolaganju i pod kojim se uslovima krediti može odobriti.

Takođe, banka treba da postavi kreditni limit, odnosno gornju granicu na celokupan raspon aktivnosti, s' određenom drugom ugovornom stranom, i to na nivou pojedinačnih zajmoprimaca, ali i grupa povezanih lica koja objedinjuju različite vrste izloženosti. Takvi limiti se obično temelje na internoj oceni rizika dodeljenoj određenom zajmoprimcu ili drugoj ugovornoj strani, pri čemu ugovorne strane sa boljom ocenom rizika, mogu imati potencijalno viši limit izloženosti.

Banke treba da imaju jasno uspostavljen postupak, za odobravanje novih, kao i za izmene i dopune, obnavljanje i refinansiranje starih kredita. Odobrenja se vrše u skladu sa pisanim smemicama banke i izdaje ih primarno rukovodstvo.

Odobravanje kredita mora se vršiti po uobičajenim tržišnim uslovima i treba da se sprovodi po predhodno opisanim kriterijumima i postipcima. Na ovaj način omogućava se kontrola i ravnoteža poslovanja, koje omogućavaju donošenje dobrih kreditnih odluka.

Prikladan proces kreditne administracije, merenja, upravljanja i nadzora kreditnog rizika – Banke moraju imati uspostavljen sistem za kontinuiranu administraciju svojih portfelja. U zavisnosti od veličine banke, kreditna administracija može biti organizovana kao posebno odeljenje ili samo par zaposlenih može voditi te poslove. Oni uključuju: ažuriranje kreditne dokumentacije, dobijanje tekućih finansijskih informacija od klijenta, slanje obaveštenja i primenu različitih dokumenata, poput ugovora o kreditu. Kreditni dokumenti koji se obrađuju obuhvataju sve informacije neophodne za utvrđivanje trenutne finansijske situacije zajmoprimca, kao i informacije koje omogućavaju praćenje donetih odluka i podataka o kreditu.

Za dobro upravljanje kreditnim rizikom za banke je najvažnije da dobro razviju i koriste interni sistem za ocenu rizika. Ukoliko je dobro strukturiran, ovakav sistem omogućava diferencijaciju nivoa kreditnog rizika različitih kreditnih izloženosti banke i određivanje ukupnih karakteristika kreditnog portfelja, problematičnih kredita i adekvatnosti rezervacija za gubitke po kreditima.

Takođe, banke moraju da imaju razvijene i informacione sisteme i analitičke tehnike, odnosno metodologiju, koja im omogućava da kvantifikuju rizik izloženosti ka pojedinačnim zajmoprimcima. One takođe moraju biti sposobne da analiziraju kreditni rizik na nivou pojedinačnih proizvoda i ukupnog portfelja radi identifikacije eventualnih osetljivosti ili koncentracija.

Upravljanje kreditnim rizikom se naročito odnosi na procenu kreditne sposobnosti dužnika, urednost izvršavanja obaveza prema banci i kvalitet instrumenata obezbeđenja. Banka je dužna da obračunava i izdvaja rezerve za procenjene gubitke, koji mogu nastati po osnovu aktive i vanbilansnih stavki, kao i da propiše posebne politike i procedure za identifikaciju loše aktive i upravljanja tom aktivom. Banka je dužna da sva potraživanja klasifikuje, na osnovu odluke o klasifikaciji bilansne aktive i vanbilansnih stavki²⁷, u sledeće kategorije:

- Kategorija A- potraživanje od dužnika kod koga se ne očekuju problemi u naplati i koji svoje obaveze izmiruje blagovremeno, a izuzetno sa docnjom ne dužom od 30 dana ;
- Kategorija B- potraživanja od dužnika čije finansijsko poslovanje nije na zadovoljavajućem nivou usled određenih problema u poslovanju, s tim da ne ukazuje na znatnije pogoršanje u budućnosti. i da su potraživanja od dužnika koji svoje obaveze uglavnom izmiruje sa docnjom ne dužom od 30 dana, a izuzetno sa docnjom ne dužom od 90 dana;

²⁷ Službeni glasnik, Republike Srbije, br. 57/06

- Kategorija V- potraživanje od dužnika čija struktura i visina kapitala ne odgovaraju njegovoj delatnosti. i potraživanja od dužnika koji svoje obaveze uglavnom izmiruje s docnjom ne dužom od 90 dana, a u izuzetno sa docnjom ne dužom od 180 dana;
- Kategorija G- potraživanje od dužnika koji posluje sa gubitkom, potraživanja od nelikvidnog ili insolventnog dužnika, potraživanje od dužnika protiv koga je pokrenut postupak privrednog poravnjenja, potraživanje od banke u sanaciji i potraživanje od dužnika koji svoje obaveze uglavnom izmiruje sa docnjom ne dužom od 180 dana, s izuzetno sa docnjom od 360 dana, pod uslovom da se osnovano može očekivati da će dužnik izmiriti dar deo obaveza;
- Kategorija D- potraživanje sa sumnjivim ili spornim pravnim osnovama, potraživanja od dužnika u stečaju, potraživanja koja ne ispunjavaju uslove za klasifikaciju u ostale kategori od 360 dana, sredstva stečena naplatom potraživanja koje banka nije otuđila ili stavila u funkciju svog poslovanja u roku od jedne godine od datuma sticanja.²⁸

6.2 Merenje kreditnog rizika

Prilikom merenja krediznog rizika dolazi do niza poteškoća, koje su izazvane sledećim:

- Prvo, događaj dospelih obaveza se pojavljuje toliko retko, tako da su rezultati pimene bilo koje statističke metode koja se zasniva na stvarnim opservacijama veoma nepouzdati. Problem se dodatno komplikuje postojanjem korelacije među nastalim događajima neizvršenja dospelih obaveza.
- Drugo, za razliku od prinosa na instrumente kojima se dnevno trguje, prinose koje ostvaruju po osnovu kredita je teško posmatrati jer figuriraju u nizu godina. Kod kredita izloženost riziku važi za ceo period do momenta dospeća kredita.

²⁸ Odluka o kriterijumima za klasifikaciju bilansne aktive i vanbilansnih stavki prema stepenu naplativosti i visini posebne rezerve banaka i drugih finansijskih organizacija, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 37/2004

Postoje tri osnovna pristupa u merenju kreditnog rizika:

- Standardizovani pristup,
- Osnovni pristup zasnovan na internom merenju,
- Napredni pristup zasnovan na internom merenju.

6.2.1 Standardizovani pristup

Standardizovani pristup predstavlja najjednostavniji pristup u merenju kreditnog rizika. Konceptualno je isti kao okvir iz 1988.godine, s tim što omogućava veću osetljivost na rizik. Prema ovom pristupu, banka je obavezna da podeli sve svoje plasmane u određene kategorije zajmoprimca, koje su definisane od strane Komiteta, a u skladu sa jasnim karakteristikama konkretnog plasmana. Za svaku kategoriju plasmana primenjuje se propisani ponder rizika, dok zbir tih proizvoda daje ukupan iznos aktive ponderisane rizikom.

Važna inovacija, u odnosu na okvir iz 1988.godine vezuje se za poseban tretman plasmana stanovništvu, koji generalno podrazumevaju niže iznose pondera, kao i mogućnost da se mala i srednja preduzeća prepoznaju kao plasman stanovništvu, pod uslovom da su ispunjeni strogi kriterijumi koje postavljaju kontrolni organi. Takođe, standardizovani pristup merenja kreditnog rizika prihvata i proširenu listu prihvatljivih kolaterala kojima se umanjuje nivo kreditnog rizika tzv. *credit risk mitigants*, i definiše različite mogućnosti za određivanje stepena smanjenja u zavisnosti od tržišne vrednosti prihvaćenog instrumenta obezbeđenja.

Standardizovani pristup omogućava da se na izračunate izloženosti banke primenjuju ponderi rizika u skladu sa ocenom rejtinga eksternih agencija. Budući da je reč o agencijama koje posluju na globalnom nivou i ocenjuju samo velike igrače, njihova pomoć nije adekvatna za domaće potrebe. U te svrhe je predviđeno Operativnim planom, koji je formulisala Narodna Banka Srbije, da budu osnovane eksterne kreditne agencije koje bi vršile klasifikaciju klijenata kod nas. Izloženosti bi trebalo da budu ponderisane rizikom nakon odbijanja specifičnih rezervisanja za konkretna potraživanja.

6.2.2 Pristup zasnovan na internom merenju

Pristup internog merenja rejtinga polazi od pretpostavke da banke same odaberu način na koji će meriti rejting svojih klijenata. Ovaj pristup mora biti odobren od strane bančinog supervizora. Interni pristup predstavlja napredni metod i predlaže se da ga banke postepeno razvijaju i uvode.

Kod ovog pristupa osnovni input za izračunavanje kapitalnog izdavanja predstavljaju interne procene ključnih faktora rizika banke. Upravo zato, moguće je utvrditi meru kapitala koja najviše odgovara nivou kreditnog rizika kom je banka izložena. Ipak, ovaj pristup ne dozvoljava bankama da samostalno procenjuju sve elemente koji su potrebni za izračunavanje kapitalne adekvatnosti.

U okviru ovog pristupa banke su u obavezi da samostalno vrše klasifikaciju svojih klijenata, u skladu sa internim metodama, koje su razvijene za svaku pojedinačnu vrstu plasmana. Naime, za svaki od plasmana moraju se definisati četiri ključna faktora rizika:

1. Verovatnoća neispunjenja obaveza klijenta (*Probability of Default*) – kojim se meri verovatnoća da klijent neće biti u mogućnosti da izvrši otplatu svojih dugovanja,
2. Gubitak nastao usled nemogućnosti klijenta da izvršava svoje obaveze (*Loss Given Deafult*) – kojim se meri deo plasmana koji će predstavljati gubitak u slučaju da klijent ne može da izvršava svoje obaveze
3. Iznos plasmana u trenutku kada klijent ne može da izvršava svoje obaveze (*Exposure at Deafult*) – koji kod kreditnih linija meri iznos plasmana koji će najverovatnije biti povučen u trenutku kada klijent ne može da izvršava svoje obaveze,
4. Ročnost (*Maturity*) – kojom se meri preostala ekonomska ročnost plasmana.

6.3 Organi za upravljanje kreditnim rizikom

Odeljenje za upravljanje kreditnim rizikom podrazumeva odgovarajuću klasifikacionu i iskustvenu strukturu zaposlenih, ali i adekvatnu organizaciju upravljanja plasmanima.

Kreditno odeljenje banke treba da definiše limite za maksimalan nivo eksponiranja u odnosu na pojedinačne klijente, delatnosti i geografske oblasti, kao i da ih u obliku pisane preporuke dostavi na saglasnost odeljenju za upravljanje kreditnim rizikom. Kreditnim politikama i procedurama definiše se i način kontrole odobrenih kredita, kao i kredita u korišćenju. Bord ima zadatak da usvoji mere u okviru kojih se odobravaju i prate krediti, kao i da jasno definiše odgovornosti za uspešno sprovođenje kreditn politike. Svi zaposleni koji razmatraju zahteve za kredit, akreditive i garancije moraju biti upućeni da izveste rukovodstvo banke o totalnoj odgovornosti tražioca kredita prema banci.

Bord banke donosi odluke na koji će način biti izveštavan o procesu revizije kredita i sa koliko informacija (forma, vremenski intervali, parametri).

Svrha kontrole kreditnog poslovanja je da moguće gubitke banke, po osnovu odobrenih kredita svede na najmanju moguću meru, time što obavlja redovnu i sistematsku kontrolu kvaliteta u svim odeljenjima i organizacionim delovima banke, čiji poslovi se nalaze u domenu kreditnog rizika za banku.

Kreditni odbor banke je telo koje donosi odluke i čini sastavni deo višeg rukovodstva banke. Funkcija mu je da održava i razvija stabilan i profitabilan portfolio kredita i rizičnih plasmana banke. Članove kreditnog odbora imenuje upravni odbor banke. Članovi kreditnog odbora su zaposleni u prodajnim sektorima banke, sektoru rizika, a članovi izvršnog odbora su nadležni za oba sektora. Bord mora nadgledati upravljanje kreditnim portfeljom kako bi kontrolisao rizik i održavao zadovoljavajuću profitabilnost kreditnog portfelja.

Upravni odbor mora dobiti predlog programa revizije kredita od izvršnog odbora koji je nezavistan od funkcije kreditnog portfelja.

7 Primer odobrenja kreditnog zahteva firme „Metro Cash & Carry“ d.o.o. Beograd kod Red Banke

Preduzeće „Metro Cash & Carry“ d.o.o. Beograd se obratilo svojoj poslovnoj banci, Red Banci a.d. iz Beograda, sa zahtevom za utimanje kratkoročnog višenamenskog kredita u iznosu od 80.000.000 RSD. Preduzeće je poslalo banci finansijske izveštaje za predhodne tri godine, kako bi banka mogla doneti odluku. Savetnik klijenta u banci u saradnji sa kolegom iz sektora za upravljanje rizicima, vrši finansijsku analizu i priprema kreditnu aplikaciju, obzirom da je banka donela pozitivnu odluku. Klijent je takođe dužan da dostavi neophodnu dokumentaciju i da zaključi ugovor o kreditnom limitu.

U prilogu je kreditna aplikacija, koja je osnov za donošenje odluke. Potraživanje klijenta je klasifikovano u A, što podrazumeva da će Red Banka izvršiti rezervaciju od 2%, što u ovom slučaju iznosi 1.600.000.RSD.

98710298-205010-STAND-BAL	BILANSNA ANALIZA SANI (1/2)	RED BANKA
Primalac:	Kreditni odbor banke	Savetnik: M.Marković
Analitičar:	P.Petrović	
Analiza izvršena:	10.10.2008.	
RED BANKA A.D. Beograd Neznanog junaka bb 11 000 Beograd Srbija		
Matični br.preduzeća:	17482700	
Pravna forma:	Društvo sa ograničenom odgovornošću (D.O.O.)	
NKD:	Osnovna delatnost: Trgovina na veliko mesom i proizvodima od mesa	
Korišćeni izveštaji: Metro Cash & Carry d.o.o.		
Period: 2006 – 2008		
Način računovodstva		
Valuta		
Kurs na određeni dan		
Valuta ispisa		
Komentar		
Analizu pripremio/la:	N. Nikolić J. Jovanović	

Bilans stanja	Bilans uspeha	Izveštaj o tok.got.

98710298-205010-STAND-BAL		Sažetak SANI(2/2)				RED BANKA	
		2006		2007		2008	
Metro Cash & Carry d.o.o. Beograd		T RSD	%	T RSD	%	T RSD	%
RDIG							
Neto prihod		12.357.664		15.788.987		18.898.157	
Poslovni prihod		12.357.664		15.788.987		18.898.157	
Bruto dobit		-384.405		-105.731		105.913	
Troškovi zaposlenih		674.806		754.246		947.518	
D/G iz redovnog poslovanja		-384.405		-105.731		105.913	
D/G pre oporezivanja		- 458.912		-115.762		114.818	
Iskazan D/G		-1.309.444		-1.425.206		114.818	
AKTIVA							
Nematerijalna imovina		141.841		126.026		122.180	
Stalna materijalna imovina		6.412.186		6.149.488		5.963.525	
Finansijska i ostala imovina				206.237		279.457	
Stalna sredstva		6.412.186		6.409.725		6.242.982	
Zalihe		1.353.160		1.655.033		1.562.329	
Potraživanja iz poslovanja		368.749		340.243		365.380	
Ostala obrtna sredstva		974.555		1.523.406		2.542.459	
Obrtna sredstva		2.327.715		3.178.439		4.104.788	
PASIVA							
Kapital		7.557.191		7.838.908		7.838.908	
Neoporezovani prihod							
Vlasnička oblast							
Kapital		7.557.191		7.838.908		7.838.908	
Ispravka vrednosti kapitala							

Kapital nakon ispravke vrednosti			
Rezervisanja za otpremnine/penzije			
Podređene obaveze		73.424	52.528
Dugoročne obaveze prema fin.institucijama	66.318		
Ostale dugoročne obaveze		158.472	443.005
Kratkoročne obaveze prema fin.institucijama	15.991	31.892	35.373
Ostale kratkoročne obaveze	82.309	263.788	530.906
Obaveze			
RACIO brojevi			
Posl.prihod u % u odnosu na posl.prihod predhodne god.	78%	83%	
Profitna marža(odnos dobiti I poslovnog prihoda)	-3.1%	-0.6%	0.5%
ROE(%)	7.34%	1.8%	1.75%
Prihodi/plate (X)			
Prihodi po zaposlenom			
Broj zaposlenih			
Novčani tok posle vanrednih stavki poreza	1.32%	0.62%	18.66%
Neto novčani tok	603.652	71.859	2.143.257
Indikator kapitala(%)	40.2%	25.8%	25.3%
Racio pokrivenosti dug.imovine kapitalom I dug.obav.			
Obrt zaliha	7.87%	8.22%	10.55%
Dani naplate potraživanja	11.09	8.05	7.26
Dani plaćanja obaveza	33.39	40.92	56.33
Analizu pripremio/la: N. Nikolić, J. Jovanović			

Kreditna aplikacija – RED Banka a.d. Beograd, br.C076009/10007/431 - „Metro Cash & Carry“ d.o.o. Beograd

Kreditni odbor	X
Upravni odbor	
Nadzorni odbor	

Naziv klijenta:	Metro Cash & Carry d.o.o. Beograd
-----------------	--

Direkcija	Large	Telefon	Datum	01.10.2008.
Account Manager	P.Petrović	011/111 11 11	Rok za odobrenje	10.10.2008.
Risk Manager	N.Nikolić		Mat.br.klijenta	17482700

Zahtev:			Kratkoročni višenamenski limit			
Opis zahteva:			Kratkoročni višenamenski limit u iznosu od 80 mil.RSD,rok važnosti 12+12meseci,jednokratna naknada za odobrenje okvira 2%			
Opis zahteva:			Menice, ugovorna ovlašćenja			
Nosilac kredita	Merto Cash & Carry d.o.o. Beograd		Rejting 2006		Rejting 2007	
			2a/A		2a/A	
	Rejting grupe:		2a/A		2a/A	
Svi iznosi su u hiljadama RSD			Obezbeđeno		Neobezbeđeno	
Ukupan limit grupe OBB	RSD	40.859	RSD	18.484	RSD	22.375
	EUR	392,80	EUR	177,70	EUR	215,20
Zahtev:	RSD	80.000	RSD	0	RSD	80.000
	EUR	769,2	EUR	0	EUR	769,2
Ukupan limit brupe OBB	RSD	48.859	RSD	18.484	RSD	30.375
	EUR	469,8	EUR	177,7	EUR	292,1

Kurs: 104,00

Vlasnička struktura: M.Matić 76,5% Z.Nikolić 23,5%	Menadžment: M.Marić, direktor P.Petrović, zastupnik
--	---

Segment klijenta	LRG	Review	
Interni limit kreditiranja od 30.01.2006	Interni limit kred.sa 18.01.2007	Industrija:	Trgovina na veliko mesom
Zakonski limit za odobr.kr.sa 30.06.2006.	LLL na 309.2008.je 3.124.234.000	Šifra indutrije	51320
Obrazloženje odstupanja od def.limita		Klasa aktive	

Odstupanje zahteva od internih dokumenata Banke	
Odstupanje od kataloga proizvoda: NE	Odstupanje od kreditne politike: NE
Odstupanje od minimalnih kreditnih Standarda: NE	
Kratko obrazloženje odstupanja:	
Parametri NBS klasifikacije	
Neto rezultat	Pozitivan
Start - up preduzeće	NE
Dani kašnjenja OBB	0
Ročna usklađenost bilansnih pozicija ²⁹	Pozitivan
Novčani tok iz operativnih aktivnosti ³⁰	Negativan

	2006	2007	2008
Ukupan limit grupe (000EUR)	618	750	504
Ocena grupe	2a/A	2a/A	2a/A
Kurs	103,00	103,5	104

Komentar izloženosti dodatne opreme : Klijent trenutno ima devet aktivnih kratkoročnih dinarskih garancija u iznosu od 2.600.000 RSD. Pošto je Novi okvir isključivo dinarski, uračunata je ukupna izloženost klijenta.

²⁹ Ročna usklađenost bilansnih pozicija – ovaj pokazatelj se smatra pozitivnim ukoliko je Obrtni kapital pozitivan

³⁰ NOCF – kratkoročne finansijske obaveze – ovaj pokazatelj se smatra pozitivnim ukoliko je Neto novčani tok iz operativnih aktivnosti umanjen za kratkoročne obaveze prema finansijskim institucijama, pozitivan.

LIST O TRANSAKCIJI

Korisnik kredita	Metro Cash & Carry d.o.o. Beograd
Matični broj klijenta	17482700
Proizvod	Kratkoročni višenamenski limit
Iznos	RSD 80.000.000
Namena	Kratkoročni višenamenski limit u okviru kog se komitentima mogu odobravati sve vrste kratkoročnih garancija u dinarima, s rokom važnosti pojedinačnog proizvoda do 1 god.
Ročnost	12+12 meseci
Grejs period	/
Plan otplate	/
Godišnji iznos otplate	/
Kamata + marža	/
Dodatne naknade	0,5% od odobrenog limita
Uslovi za odobrenje kredita ³¹	12 menica firme Metro Cash&Carry d.o.o. 12 ugovornih ovlašćenja firme Metro Cash&Carry d.o.o.
Naknadni uslovi ³²	Korisnik se obavezuje da godišnje obavlja 30% dinarskog prometa preko računa u banci u odnosu na ukupne prihode ostvarene u 2008., gde banka zadržava pravo da naplati 2% naknade od iznosa odobrenog kredita.
Odredbe ugovora (posebne klauzule)	

³¹ Odnosi se na uslove koji moraju biti ispoštovani pre puštanja sredstava

³² Odnosi se na naknadne uslove koji ne moraju biti pre puštanja sredstava.

Kreditna aplikacija – RED Banka a.d. Beograd, br.C076009/10007/431 - „Metro Cash & Carry“ d.o.o. Beograd

Opis preduzeća

METRO Cash & Carry je tržišni svetski lider koji posluje u okviru METRO Group, trgovačke grupe koja je treća po veličini u svetu. Grupa je danas prisutna u 31 zemalja sveta u više od 2.200 lokacija, približno zapošljava 270.000 zaposlenih.

Tržišni je lider u veleprodaji, koja posluje unutar METRO Group, jedne od najznačajnijih međunarodnih trgovačkih kompanija današnjice.

Snagu METRO Groupe čine trgovački lanci kojinezavisno posluju na tržištu:

- Veleprodajni lanci METRO/MAKRO Cash & Carry,
- Real supermarketi – maloprodajne trgovine prehrambene robe;
- Media Markt i Saturn – evropski tržišni lider,
- Galerija Kaufhof – moderne robne kuće.

Sedište METRO Cash & Carry kompanije je u Dizeldorfu.

Svoj razvoj u Srbiji METRO Cash & Carry, započeo je 2005. godine otvaranjem prvog distributivnog centra u Beogradu - Krnjača. Otvaranjem prvog distributivnog centra u Srbiji, METRO Cash & Carry je nastavio svoj strategijski razvoj. Danas METRO Cash & Carry u Srbiji posluje sa ukupno pet objekata. Dva su u Beogradu (Zemun i Krnjača), a u Kragujevcu, Novom Sadu i Nišu nalazi se po jedan objekat.

METRO Cash & Carry je do ovog trenutka u Srbiji uložio investicije vredne 82.000.000 evra, i otvorio radna mesta za 1.300 zaposlenih.

Cash & Carry je koncept veleprodajnih distributivnih centara, gde ćete pod jednim krovom pronaći širok asortiman proizvoda, namenjen kupcima iz sektora ugostiteljstva, trgovcima, zanatlijama koji robu koriste za dalje obavljanje svoje profesionalne delatnosti.

Opis zaliha

Zalihe robe iskazuju se po nabavnoj vrednosti koju čine fakturna cena dobavljača sa svim zavisnim troškovima nabavke (carina, troškovi prevoza isl.). Popusti, rabati i druge slične stavke oduzimaju se pri utvrđivanju troškova nabavke robe.

Obzirom da se zalihe materijala vode po poslednjim nabavnim cenama, na kraju perioda se vrši svođenje na prosečnu ponderisanu cenu obračunom odstupanja, tako da se vrednost izlaza robe i vrednost robe na zalihama na kraju obračunskog perioda iskazuje po metodi prosečne ponderisane cene.

Tržište

Kada je u pitanju trgovina, poznato je da u Srbiji vlada veoma velika konkurencija. Obzirom na to da smo zemlja koja je u fazi tranzicije, predstavljamo veoma povoljno tržište za ulazak novih lanaca trgovine, naročito maloprodaje. Tako su se poslednjih na našem tržištu pojavio se veliki broj kako domaćih, tako i stranih kompanija registrovanih za maloprodaju. Među domaćim tu su: Delta Maxi, Tempo, Familija Market idr; među stranim kompanijama: Cash & Carry, Mercator, Hipercort, Mercur, Idea, Super Vero idr. Ove kompanije su veoma snažne I imaju veoma razvijenu prodajnu mrežu, distributivnu mrežu, dobre skladišne kapacitete, dobru logistiku i potencijal da kvalitetno obavljaju svoju delatnost, a poseduju izvestan renome. Bitno je napomenuti da se one bore za sto bolju poziciju I sto veci broj kupaca, odnosno „otmu“ potrošače od svojih konkurenata, kroz razne akcijske ponude, kao I mnogobrojne nagradne igre.

Perspektiva biznisa

Obzirom na to čim se kompanija Metro Cash & Carry d.o.o. Beograd bavi, može se slobodno reći da je ta delatnost veoma perspektivna I profitabilna.

Ključni rizici

+	Iskustvo u branši
+	Dobra profitabilnost
+	Uredna kreditna istorija kod OBB
+/-	Pregovaračka moć
-	Blanko transakcija
-	Kupovna moć stanovništva
-	Jaka konkurencija
-	Distributivni centri

Zaključak

Kreditni odbor Red Banke a.d. Beograd je doneo odluku da firmi Metro Cash & Carry d.o.o. Beograd odobri kredit u iznosu od RSD 80.000.000.

Na osnovu analize vidimo da firma ima urednu istoriju kod OBBA.

Takođe je bitno napomenuti da ima relativno dobre pokazatelje rentabilnosti i stopu prinosa na sopstveni kapital, kao i to da naplatu svojih potraživanja od strane kupaca vrši, u proseku, u roku od 8 dana, a isplatu dobavljačima u roku od 40 dana, što nam ukazuje da firma za obavljanje poslovne aktivnosti koristi novčana sredstva kupaca (umesto da izmiri svoja dugovanja prema dobavljačima).

8 Zaključak

Svaka banka treba da prihvati rizik i da posluje sa njegovim posledicama, obzirom da upravlja i raspolaže tuđim sredstvima. Banka je dužna da odvaja određena novčana sredstva za pokriće mogućih gubitaka kako u određenom poslu, tako i u celini, ukoliko ulazi u poslove preuzima odgovornost za rizike. Konkretni iznos sredstava za pokriće rizika ukupnog poslovanja banke zavisice od njene sposobnosti.

Na osnovu svega navedenog, zaključujemo da centralni deo strateškog upravljanja bankom treba da bude upravljanje rizicima. U svim poslovnim aktivnostima banke postoje potencijalni događaji koji predstavljaju prilike za korist ili pretnje uspehu. Dakle, efektivno upravljanje rizicima u bankarskom poslovanju jedan je od glavnih indikatora uspeha i ugleda banke.

Najvažniji segment poslovanja banke čine kreditni poslovi, pa je u tom smislu značaj kreditnog rizika ključan za analizu rizika u bankarskom poslovanju. Postoji veliki broj rizika u bankarskom poslovanju, a rad je fokusiran na one najvažnije, među koje se pored kreditnog ubrajaju kamatni, likvidonosni, devizni, tržišni i operativni rizik.

Što se tiče kreditnog rizika, treba naglasiti da banke moraju odobravati dobre kredite, koji će im u potpunosti biti otplaćeni, čime će smanjiti izloženost riziku, jer na taj način mogu ostvariti visok profit. Pritom, treba voditi računa o selekciji onih kojima će krediti biti odobreni, da ne bi došlo do negativne selekcije, tj selekcije onih koji najčešće ne ispunjavaju svoje obaveze, a najčešće i traže kredite. Treba imati na umu da zajmoprimci, većinom, odobreni kredit investiraju u visokorizične investicione projekte, koji, ako se uspešno završe, donose veliku dobit, ali, s druge strane, taj visok stepen rizika nosi sa sobom i manju verovatnoću otplate kredita.

I, na kraju, treba reći da se ne mogu se odrediti granice kada prestaje jedan, a nastaje drugi rizik. Samo se u slučaju ukupnog poznavanja svih propisa, koji regulišu bankarsko poslovanje, i njihove dosledne primene, može govoriti o adekvatnim osnovama za uspešno upravljanje rizicima.

9 Literatura:

1. L. Barjaktarović, „Upravljanje rizicima“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
2. Hadžić M., „Bankarstvo“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
3. Cvetinović, M., „Upravljanje rizicima u finansijskom poslovanju“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2008.
4. Jeremić Z., „Finansijska tržišta“, Univerzitet Singidunum FFMO, Beograd, 2003.
5. Jović Z., „Menadžment finansijskih institucija“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2008.
6. Vujović, R., „Upravljanje rizicima i osiguranje“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2009.
7. Đukić Đ., Bjelica V., Ristić Ž., „Bankarstvo“, Ekonomski fakultet, Beograd 2004.
8. M. Ivaniš, „Osnovi finansija“, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2008.
9. S. Barać, B. Stakić, M. Ivaniš, „Praktikum za bankarstvo i finansije“, FFMO, Beograd, 2003.
10. M. Ćirović, „Bankarstvo“, Bridge Company, Beograd, 2001.
11. S. Đukanović, „Upravljanje finansijskim rizicima“ – praktikum, Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, 2009.
12. Basel Committee on Banking Supervision: „Principles for the Management of Credit Risk“, September, 2000.
13. Službeni glasnik Republike Srbije
14. Zakon o Bankama
15. www.nbs.rs
16. www.bazel2.rs
17. www.riskmetrics.com
18. www.apr.gov.rs